

Avdelning
Analysavdelningen
Handläggare
Annika Haglund
Ingrid Pettersson
Eva Stening

Utbildningsdepartementet

Rapportering av uppdrag om att utveckla uppföljningen av vissa anställningar

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) fick i sitt regleringsbrev för 2018 i uppdrag att utveckla uppföljningen av stipendiefinansierade doktorander, visstidsanställningar, meriteringsanställningar och mobiliteten i högskolan i enlighet med vad som anges i propositionen *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (prop. 2016/17:50). Enligt propositionen är syftet med uppföljningarna att ge såväl regeringen som lärosätena ett viktigt underlag inför eventuella framtida överväganden om behov av åtgärder.

Sammanfattning

UKÄ har inlett ett utvecklingsarbete för att förbättra uppföljningen av de delar som anges i uppdraget. När det gäller utveckling av uppföljningen av *stipendiefinansierade doktorander* har UKÄ diskussioner med Ladok-konsortiet om möjligheten att lägga till uppgifter i det studieadministrativa systemet Ladok för att kunna redovisa stipendiegivare och urskilja antalet SIDA-finansierade doktorander. Ladok-konsortiet är positiva till att utveckla Ladok3 så det blir möjligt för lärosätena att redovisa dessa uppgifter. Tidpunkten för införandet av dessa uppgifter är tidigast hösten 2019.

På grund av att Ladok är ett studiedokumentationssystem är det inte möjligt att samla in uppgifter om stipendiebelopp och tilläggsfinansiering i detta system. UKÄ undersöker för närvarande bästa tillvägagångssätt att samla in dessa uppgifter.

UKÄ utvecklar även statistiken om *visstidsanställningar*. Utvecklingsarbetet syftar till att särskilja de olika typerna av tidsbegränsade anställningar i statistiken. En första rapport där de olika tidsbegränsade anställningarna särskiljs publicerades i oktober 2018. Rapporten baserades på en specialbeställning av data från SCB. Framöver ska de olika typerna av tidsbegränsade anställningar ingå i den reguljära uppföljningen. Därutöver ska UKÄ följa upp på varandra följande tidsbegränsade anställningar i den forskande och undervisande personalen, vilket också var en del av den nyligen publicerade rapporten. Den här uppföljningen ska genomföras vart fjärde år.

När det gäller *meriteringsanställningarna* publicerar UKÄ vanligen statistik som gäller anställningskategorin i sin helhet. UKÄ kommer att utveckla uppföljningen så att separata uppgifter för de olika typerna av meriteringsanställningar, det vill säga för postdoktorer, forskarassistenter och biträdande lektorer, ska kunna publiceras.

För att kunna följa upp *mobiliteten* bland högskolans personal pågår ett utvecklingsarbete av en ny variabel som ska göra det möjligt att följa rörlighet mellan lärosäten.

Uppföljningen ska genomföras årligen. Vad gäller uppföljningen av mobiliteten mellan lärosäten och andra samhällssektorer anser UKÄ att en sådan uppföljning inte ska genomföras årligen, men däremot med jämna intervall. Under 2019 kommer UKÄ att i samarbete med SCB utarbeta databeställningar som avser mobilitet på lärosätetsnivå samt mellan lärosäten och övriga samhällssektorer. UKÄ ansvarar redan idag för två insamlingar av uppgifter om internationell mobilitet inom utbildning på forskarnivå och bland den forskande och undervisande personalen.

Utveckling av uppföljningen av stipendiefinansierade doktorander

Bakgrund

Regeringen föreslog i propositionen *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (prop. 2016/17:50) att en kontinuerlig uppföljning av doktorander med stipendier ska ske.

Under hösten 2017 beslutade regeringen om flera ändringar i högskoleförordningen (*Högskoleförordning 1993:100*) för att förbättra villkoren för stipendiefinansierade doktorander. En av nyheterna är att försäkringen för stipendiefinansierade doktorander utvidgas så att den också gäller om doktorandens studietid blir längre på grund av sjukdom eller föräldraledighet, vilket gäller från 1 januari 2018 (1 kap. 11c§). Från den 1 juli 2018 blir även högskolan skyldig att anställa stipendiefinansierade doktorander när utbildningstiden som återstår till doktorsexamen motsvarar tre år på heltid. Undantaget är om stipendiet lämnas inom ramen för ett bistånds- och kapacitetsuppbyggnadsprogram, ett EU-finansierat eller motsvarande program (5 kap. 4 § och 4 a §). Ändringarna innebär också att när högskolan antar doktorander med stipendium som studiefinansiering ska finansieringen anses säkrad om nivån på stipendiet motsvarar lönenivån för anställda doktorander (7 kap. 36 §).

Samtidigt som regeringen fattade beslut om åtgärder för att förbättra villkoren för stipendiefinansierade doktorander har regeringen gett UKÄ i uppdrag att kontinuerligt följa upp doktorander med stipendier i fråga om antal doktorander, stipendiegivare, stipendiebelopp och tilläggsfinansiering. Doktorander inom Sidas program för stärkande av forskningskapacitet i låginkomstländer bör dock följas upp separat.

Genomförande av uppdraget

UKÄ redovisar statistik över antalet doktorander fördelade efter de olika försörjningsformerna. Dessa är anställningar inom och utanför högskolan, stipendier och övrig försörjning. De utländska doktoranderna inom Sida-program är oftast anställda vid utländskt lärosäte och har dessutom ett bidrag från Sida för ökade levnadsomkostnader, så kallat allowance. Dessa doktorander redovisas inte i statistiken under försörjningsformen stipendier utan under ”annan anställning inom högskolan”. UKÄ avser att utveckla statistiken så det blir möjligt att redovisa antalsuppgifter, stipendiegivare, stipendiebelopp och tilläggsfinansiering för de stipendiefinansierade doktoranderna samt antalsuppgifter och tilläggsfinansiering för de SIDA-finansierade doktoranderna.

UKÄ för diskussioner med Ladok-konsortiet om möjligheten att komplettera Ladok med uppgifter om finansiering av försörjningsformerna stipendier och ”annan anställning inom högskolan” för att kunna redovisa stipendiegivare och urskilja antalet SIDA-finansierade doktorander. En annan möjlighet att fånga dessa uppgifter är att införa fler försörjningsformer så att man kan urskilja stipendiegivare och de doktorander som är finansierade av SIDA. Ladok-konsortiet är positiva till att utveckla Nya Ladok så det blir möjligt för lärosätena att redovisa uppgifter som kan användas för en förbättrad uppföljning. Tidpunkten för införandet av dessa uppgifter är tidigast hösten 2019.

Eftersom Ladok är ett studiedokumentationssystem är det dock inte möjligt att fånga uppgifter om stipendiebelopp och tilläggsfinansiering i Ladok. UKÄ undersöker andra tillvägagångssätt att samla in denna information.

Fortsatt arbete

UKÄ fortsätter diskussionerna med Ladok-konsortiet om att göra tillägg i Nya Ladok så det blir möjligt att redovisa stipendiegivare och urskilja antalet SIDA-finansierade doktorander, samt om tidpunkten för införandet av dessa uppgifter.

UKÄ undersöker fortsättningsvis bästa tillvägagångssättet att samla in uppgifter om stipendiebelopp och tilläggsfinansiering för de stipendiefinansierade doktoranderna och tilläggsfinansiering för de SIDA-finansierade doktoranderna.

Utveckling av uppföljningen av visstidsanställningar

Bakgrund

I propositionen *Kunskap i samverkan*¹ skriver regeringen att den anser att det finns behov av att få en samlad bild och analys av utvecklingen av tidsbegränsade anställningar inom högskolan, liksom könsfördelningen bland dessa.

Genomförande av uppdraget

Utveckling av uppföljningen på totalnivå av den forskande och undervisande personalen
UKÄ har inlett ett utvecklingsarbete av statistiken om tidsbegränsade anställningar. Arbetet syftar till att i statistiken kunna särskilja postdoktorer, biträdande lektorer, forskarassistenter, adjungerad personal, gästprofessorer, lärare inom konstnärlig verksamhet samt anställningar som baseras på lagen (1982:80) om anställningsskydd, dvs. allmänna visstidsanställningar och vikariat. Därutöver ska en ny åldersindelning införas i statistiken så att anställningar av personer över 67 ska kunna särskiljas. Tidsbegränsade anställningar för personer över 67 regleras också i lagen om anställningsskydd och det är därför av intresse att följa omfattningen och utvecklingen av dessa anställningar. Könsfördelningen i de tidsbegränsade anställningarna ska också följas upp.

¹ Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft. Regeringens proposition 2016/17:50, sid. 75.

Av de tidsbegränsade anställningarna i högskolan baseras anställningar som postdoktor och biträdande lektor, gästprofessor, lärare inom konstnärlig verksamhet och adjungerad personal på reglering som är specifik för högskolan. Ett antal lärosäten har därutöver längre meriteringsanställningar med anställningsbenämningen forskarassistent. De övriga tidsbegränsade anställningarna består av anställningar enligt lagen om anställningsskydd, det vill säga är framför allt allmänna visstidsanställningar och vikariat.

Uppföljning av allmänna visstidsanställningar och vikariat har inletts. I statistiken ingår sedan 2016 en ny variabel, typ av tidsbegränsad anställningsform, som indelas i allmän visstidsanställning enligt 5§ LAS, vikariat enligt 5§ LAS och övriga tidsbegränsade anställningar. Eftersom variabeln är relativt ny är kvaliteten på den ännu inte fullgod. Den torde dock ge en indikation på förekomsten av allmänna visstidsanställningar och vikariat inom olika anställningskategorier och forskningsämnesområden.

UKÄ publicerade i oktober 2018 en rapport om tidsbegränsade anställningar bland högskolans forskande och undervisande personal. Rapporten baserades på en särskild beställning av statistik från SCB och i den särskiljs de olika tidsbegränsade anställningarna i högskolan. Rapporten är ett led i utvecklingen av uppföljningen.

Statistisk uppföljning av på varandra följande tidsbegränsade anställningar bland den forskande och undervisande personalen

Utgångspunkt för arbetet är en modell för statistisk uppföljning i Forskarkarriärutredningen, SOU 2016:29. Modellen utarbetades i samarbete mellan UKÄ och Forskarkarriärutredningen. Uppföljningen avser forskande och undervisande personal som har avlagt doktorsexamen. Vid konstnärliga högskolor avser uppföljningen däremot all forskande och undervisande personal, eftersom personalen vid dessa högskolor inte i lika hög grad som personalen på övriga högskolor avlagt doktorsexamen. Uppföljningen sker från och med år 2004 samt därefter med fyra års mellanrum, dvs. 2008, 2012, 2016 samt vart fjärde år därefter. Varje kohort följs under totalt 20 år, dvs. doktorsexaminerade 2004 följs t.o.m. läsåret 2024. Detta möjliggör en uppföljning av trender från 2004 och vart fjärde år därefter upp till 20 år framåt i tiden, vilket UKÄ anser vara ett tillräckligt antal år utifrån behovet av uppföljning och med hänsyn tagen till både de förändringar som skett inom den lagstiftning som gäller personalen och i personalstatistiken.

UKÄ publicerade en första rapport i oktober 2018 som avsåg uppföljning av doktorsexaminerade 2004, 2008 och 2012 fram till 2016.

Fortsatt arbete

UKÄ avser att omarbete nuvarande beställning av datafiler från SCB för att svara upp mot behoven av uppföljning av tidsbegränsade anställningar på totalnivå. Det här innebär att data levereras till UKÄ i april 2019.

När det gäller uppföljningen av på varandra följande tidsbegränsade anställningar bland den forskande och undervisande personalen kommer UKÄ att fortsätta utvecklingen av uppföljningen med ett publiceringsintervall på vart fjärde år. Vartefter som tidsserierna blir längre kommer myndigheten att kunna presentera mer exakta uppgifter om på

varandra följande tidsbegränsade anställningar, både bland doktorsexaminerad och övrig personal.

Utveckling av uppföljningen av meriteringsanställningar

Bakgrund

I propositionen *Kunskap i samverkan*² anges att utvecklingen av antalet meriteringsanställningar enligt högskoleförordningen bör följas upp. I en uppföljning är det särskilt viktigt att även följa jämställdheten bland de personer som anställs på meriteringsanställningar. Meriteringsanställningar som regleras i högskoleförordningen är anställningar som biträdande lektor.

Meriteringsanställningar i UKÄ:s statistik

UKÄ publicerar vanligen statistik om meriteringsanställningar som en summering av tjänstebemyndningarna postdoktor, forskarassistent, biträdande lektor samt övriga meriteringsanställningar. Postdoktorer regleras i kollektivavtal och dessa anställs i högst två år med möjlighet till förlängning om det finns särskilda skäl. Tjänstebemyndningen forskarassistent förekommer på vissa lärosäten och sådana anställningar omfattar vanligen fyra år. Anställningar som biträdande lektor regleras i högskoleförordningen och biträdande lektorer anställs på minst fyra och högst sex år. Därutöver finns det ett fåtal s.k. övriga meriteringsanställningar. Meriteringsanställningar presenteras som statistik på summerad nivå i UKÄ:s statistikdatabas, tabeller på SCB:s webbplats och Statistiska meddelanden om personalstatistiken. I UKÄ:s årsrapport förekommer däremot en indelning i postdoktorer och längre meriteringsanställningar och även en uppdelning av statistiken i postdoktorer, forskarassistenter och biträdande lektorer i en figur (figur 72 i årsrapporten 2018).

I de datafiler som UKÄ beställer från SCB indelas meriteringsanställningar däremot även i anställningar som postdoktorer, forskarassistenter, biträdande lektorer samt s.k. övriga meriteringsanställningar. Det här innebär att UKÄ redan idag följer upp utvecklingen av dessa anställningar, både avseende antal personer och antal helårspersoner och därutöver även jämställdheten i dem.

Genomförande av uppdraget

UKÄ kommer i sina publiceringar framöver att utveckla statistiken så att separata uppgifter för de olika typerna av meriteringsanställningar ska kunna publiceras. I ett första utvecklingsskede av statistiken innebär detta att uppgifter om antal personer, helårspersoner samt uppgifter om kön publiceras per typ av meriteringsanställning. Det här innebär att UKÄ kommer att förändra beställningen av data från SCB så att separata tabeller för meriteringsanställningarna utarbetas och publiceras på SCB:s webbplats, i UKÄ:s statistikdatabas samt i det statistiska meddelandet om personalstatistiken.

² Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft. Regeringens proposition 2016/17:50, sid. 74.

Fortsatt arbete

UKÄ utarbetar en beställning av data enligt typ av meriteringsanställning och diskuterar tidtabellen för publicering av tabeller med SCB.

Utveckling av uppföljningen av mobiliteten i högskolan

Bakgrund

I propositionen *Kunskap i samverkan*³ påpekas behovet av en regelbunden uppföljning av mobiliteten bland den forskande och undervisande personalen i högskolan, inklusive doktorander.

Regeringen har ökat anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå bl.a. med syftet att öka lärosätenas möjligheter att göra strategiska satsningar och säkerställa sin konkurrenskraft (exempelvis genom att anställa fler unga, framstående forskare). Strategiska rekryteringar är av högsta vikt för att tillgodose verksamhetens långsiktiga behov och utveckling. Vid svenska lärosäten sker rekrytering i hög grad från det egna lärosätet och rörligheten bland den forskande och undervisande personalen uppfattas generellt som låg⁴. Regeringens hållning är att externa rekryteringar bör öka. Ökad mobilitet bland den forskande och undervisande personalen är av yttersta vikt för dynamiska och framgångsrika forskningsmiljöer. Ökad mobilitet kan därför ses som både medel och mål för de satsningar på forskning som görs i propositionen.

Propositionen tar även upp behovet av ökad mobilitet mellan lärosäten och andra samhällssektorer. För att främja kunskapsöverföring är det angeläget att öka möjligheterna att byta karriär mellan högskolesektorn och exempelvis näringsliv och övrig offentlig sektor.

Genomförande av uppdraget

Årlig uppföljning av mobiliteten mellan lärosäten

För att följa upp mobiliteten i högskolan avser UKÄ använda en ny variabel i den årliga undersökningen om personal i högskolan. Variabeln ("nyrekryterad") håller på att utvecklas inom ramen för regeringsuppdraget att följa upp rekryteringsmålen för professorer. UKÄ:s avsikt är att bredda variabeln så att den innefattar samtliga anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen. Genom denna variabel kommer det bli möjligt att fånga huruvida en individ är ny inom anställningskategorin och/eller lärosätet, samt vilken anställningskategori och/eller vilket lärosäte den tidigare tillhörde. På detta sätt kan man följa hur rörligheten mellan lärosäten i Sverige ser ut bland professorer, lektorer, adjunkter, postdoktorer, forskarassistenter, biträdande lektorer samt annan undervisande och forskande personal (med och utan doktorsexamen). Det kommer också att vara möjligt att fånga upp rörligheten bland dem som doktorsexaminerats föregående år och som haft anställning vid högskolan.

³ Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft. Regeringens proposition 2016/17:50, sid. 75.

⁴ Vetenskapsrådet, *Rekrytering av forskare och lärare med doktorsexamen vid svenska lärosäten*, 2016

Uppföljning av mobiliteten mellan lärosäten och andra samhällssektorer

För att följa upp mobiliteten mellan lärosäten och andra samhällssektorer är UKÄ:s uppfattning att en separat undersökning bör göras regelbundet, dock inte årligen. För undersökningen avser UKÄ att samköra data från personalregistret med SCB:s registeruppgifter om arbetsmarknad och sysselsättning. En samkörning av dessa uppgifter och personalregistret skulle göra det möjligt att följa den forskande och undervisande personalens rörlighet mellan universitets- och högskolesektorn och näringsliv samt övrig offentlig sektor.

UKÄ inleder en period av beställning och utvärdering av material under 2019. Hur ofta uppföljningen ska genomföras behöver även det utvärderas, men UKÄ bedömer att vart tredje år kan vara rimligt.

Övriga former av mobilitet

En annan form av mobilitet som UKÄ redan idag regelbundet följer upp är den internationella mobiliteten bland den forskande och undervisande personalen samt inom utbildning på forskarnivå. SCB genomför vartannat år en urvalsundersökning om arbetstidens fördelning bland den forskande och undervisande personalen. UKÄ lägger sedan 2016 till frågor om utlandsvistelser i tjänsten till undersökningen. Respondenterna tillfrågas även om det huvudsakliga syftet för utlandsvistelsen varit forskning, undervisning, studier eller kombinationer av dessa.

Den internationella mobiliteten inom forskarutbildningen undersöks sedan 2017 årligen på uppdrag av EU och rapporteras in till Eurostat. Urvalet är de som avlagt examen på forskarnivå året innan insamlingsåret, och information om utlandsvistelser (bl.a. längd och destination) för hela forskarutbildningsperioden hämtas från lärosätena.

Fortsatt arbete

UKÄ avser att omarbета beställningen av avtalsfiler från SCB för att svara upp mot behoven av uppföljning av mobilitet mellan lärosäten. En första beställning av data avseende 2018 kommer att göras under 2019.

Under 2019 kommer en första beställning av data gällande mobiliteten mellan lärosäten och övriga samhällssektorer att arbetas fram i samarbete med SCB.

De två undersökningarna om internationell mobilitet bland den forskande och undervisande personalen samt inom forskarutbildningen fortlöper. Resultat från undersökningen om internationell mobilitet bland den forskande och undervisande personalen kommer att publiceras under 2019, och en analys om internationell mobilitet bland doktorander publicerades i oktober 2018.

Beslut

Beslut om denna rapport har tagits av generaldirektören Anders Söderholm efter föredragning av utredaren Annika Haglund och i närvaro av avdelningschefen Annika Pontén och strategi- och planeringsansvariga Per Westman. Utredarna Ingrid Pettersson och Eva Stening har deltagit i beredningen av ärendet.

Anders Söderholm

Annika Haglund